

УДК 711:382

Голубчак К. Т.,

викладач каф. Архітектурного проектування Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, golubchak.kateryna@gmail.com, ORCID - 0000-0001-5043-0496
Науковий керівник: д. арх., проф. Слєпцов О.С.

АРХІТЕКТУРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОГІНСЬКОГО ПАЛОМНИЦЬКОГО ЦЕНТРУ В САКРАЛЬНО-ТУРИСТИЧНОМУ ПРОСТОРИ ПРИКАРПАТТЯ

Анотація: стаття аналізує перспективи та особливості функціонування паломницького центру у с. Погоня Тисменицького району Івано-Франківської області як потужного осередку духовності Прикарпаття. На основі аналізу історичних даних, а також існуючого стану території сформовано пропозиції щодо вдосконалення його архітектурно-планувальної організації та інфраструктури.

Ключові слова: паломницькі центри, Погоня, реколекції, релігійний туризм, духовно-реколекційні центри, архітектурна організація, духовність, сакральна архітектура.

Актуальність дослідження.

В сучасному українському суспільстві релігія, будучи важливим фактором духовного процвітання та самоствердження нації посідає важливе місце, що підтверджується активізацією діяльності християнських організацій по всій країні, зростанням кількості людей, що визнають себе віруючими, будівництво храмів та монастирів, в яких плекається духовність, а також стрімкий розвиток паломництва та релігійного туризму. Одним із найвідоміших та найбільш відвідуваних духовних осередків Західної України є паломницький центр у с. Погоня, Тисменицького району Івано-Франківської області. Кількасот літня історія монастиря отців Василіян у с. Погоня та головної його святині - Чудотворної ікони Погінської Божої Матері роками приваблює сотні тисяч паломників та туристів, а зручне місце розташування території - на перетині туристичних маршрутів, а також вишуканий природний ансамбль створюють всі умови для розвитку належної сакральної-туристичної інфраструктури, яка на даний момент через брак коштів є практично відсутньою. Тому постає необхідність у формуванні комплексної програми розвитку Погінського паломницького центру та перетворення його у потужний духовний та релігійно-туристичний центр європейського рівня.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Історія паломницького центру у с. Погоня досліджувалась у працях вітчизняних науковців: Ю.Ф. Боєчко,[1] Н. Палагіцької І.,[2] Свачія І.,[3] Лазоришина І.,[4]. Ю.Ф. Боєчко [1] у книзі "Чуда з Погоні" здійснила ґрунтовне дослідження Погінського паломницького центру, проаналізувавши усі наявні вітчизняні та закордонні публікації про паломницький центр у с. Погоня.

Метою статті є дослідження історії виникнення та формування духовно-паломницького центру в с. Погоня та аналіз проблем та перспектив його розвитку з метою створення пропозицій щодо перетворення його в потужний духовний осередок Західної України.

Виклад основного матеріалу. Монастирське життя на теренах Прикарпаття набуло особливого розвитку в середні віки. Саме в той час сакральна карта нашого краю була поцяткована численними монашими згромадженнями. Зокрема на території сучасного Тисменицького р-ну Івано-Франківської області в часи середньовіччя функціонувало більше десятка монастирів. На даний момент їх залишилось всього два.

Село Погоня входить до складу Тисменицького району Івано-Франківської області, розміщене за 3 км від районного центру, міста Тисмениця і має зручне географічне положення. Село знаходиться за 2 км від автостради Івано-Франківськ - Київ та Івано-Франківськ - Чернівці, що забезпечує задовільне сполучення учасникам різного типу туристичних та паломницьких маршрутів.

За переказами назву поселення пов'язують з давніми часами боротьби нашого народу з монголо-татарською ордою. В ті часи перемогу над ними здобув князь Роман. На тому місці було споруджено церкву, що отримала назву Успіння Пресвятої Богородиці. [2] Згодом поблизу церкви появилася перший монастир.

Монастир оо. Василіян у с. Погоня Тисменицького району вважають одним з найдавніших монастирів нашого краю, що, згідно з історичними джерелами виник ще за часів правління Данила Галицького. Перша згадка про нього в історичних джерелах датується 1634 роком. Згідно з науковими джерелами саме поселення, яке сьогодні налічує 130 осіб, виникло як допомога для монастиря. Жителі села допомагали монахам у веденні господарства, яке було чималим - 43 гектари лісу, 46 гектарів поля та 16 гектарів сінокосів. Найбільшого розквіту монастир набуває у XVIII ст. Тоді при монастирі проводилися навчальні курси для священників, велася активна просвітницька діяльність. Саме тоді при ньому споруджують величний храм - Свято-Успенську церкву. З усіх куточків Галичини прочани цілими сім'ями та громадами приходили сюди за благословенням та зціленням. Монастир володів

спеціальними кімнатами для ночівлі паломників, а також стайнями для їх коней. [3].

Чудотворну ікону Погінської Божої Матері, що є головною святинєю цього відпустового місця називають "Царицею Покуття". Сьогодні ікона стоїть на почесному місці у новозбудованому Успенському храмі. Згідно з історичними даними вперше образ з'явився на дереві і зрештою люди урочисто занесли його до храму. Роками ікона дарувала потребуючим ласки та зцілення. Церкву в Погоні було споруджено у 1736 році на кошти волинської княжної з роду Потоцьких Іванни Велигорської, на знак вдячності за отримані ласки. [4]. Церква простояла до 1958 року.

Будівництво нової церкви та монастирських приміщень розпочалось ще перед Першою світовою війною, а завершилось вже перед Другою. За часів Радянської влади монастирські келії використовувались під господарські потреби. Один із корпусів монастиря використовувався як психоневрологічний інтернат, який існує дотепер.

Рис. 1. Паломницький центр у с. Погоня, 2016 рік (фото автора)

Відродження та розквіт Погінського монастиря і паломницького центру пов'язують з діяльністю теперішнього пароха о. Никодима Гуралюка. Зі здобуттям Україною незалежності у 1991 році монастир було офіційно зареєстровано, а через п'ять років власності церкви було повернено більшу частину конфіскованого майна. Тож поступово релігійне життя у с. Погоня, як і на теренах всього Прикарпаття, почало відновлюватись. За цей час відновлено монастирське кладовище, споруджено стації Хресної дороги та церкву, а також каплицю на чудотворному джерелі.

Оригінал Чудотворної ікони впродовж півстоліття зберігався у домі мешканки с. Дора. І тільки в 1996 році потрапили до рук настоятеля

о. Никодима. Оригінальність ікони була підтверджена експертною комісією із фахівців реставраторів Львова, яка зробила висновок, що це ікона XVII ст., і що на ній залишились сліди від кріплення риз та корон. З Акту спеціалізованого інституту "Укрзахідпроектреставрація" від 6 березня 2001 року: "Іконографічні (поясне зображення, спосіб тримання Ісуса Христа на правій руці, фронтальне зображення Ісуса Христа, іконографія ликів Богородиці та Христа) та стилістичні (моделювання ликів, складок одягу, написи та орнаментика гравірованого тла) дають підстави датувати ікону серединою XVII ст. та зазначити її високий художній рівень. Сліди від цвяхів дозволяють констатувати, що над головами Богородиці та Христа пізніше були корони, а на одязі прикріплені шати". [1, с. 77]. 27 червня 2001 року ікона отримала папське благословення під час візиту до України папи Івана Павла II. [1, с. 93]

У 2006 році складено проект перетворення Погоні у духовно-паломницький центр Прикарпаття, який буде поетапно реалізовуватись шляхом поступового фінансування та будівництва [1, с. 100]. На першому етапі здійснено прокладання дороги, монтаж літньої сцени та облаштування автостоянки. Окрім того в планах належний благоустрій території, створення комфортних умов для відпочинку прочан, влаштування освітлення території.

Наступним етапом розбудови паломницького центру стало закладення підвалин величного греко-католицького собору у 2011 році. Сучасний новозбудований дерев'яний храм у стилізованому гуцульському стилі зведено на підвищенні в оточенні лісу, на місці, де колись об'явилась чудотворна ікона. Оригінальність архітектурного рішення храму полягає у двоярусній структурі храму та у зовнішньому опорядженні споруди, що яскраво презентує духовну та історичну спадщину нашого краю.

Місце для його спорудження обрано не випадково. Саме тут вперше відбулась поява Чудотворної ікони. На одній осі з храмом звели кам'яну каплицю зі статуєю Богородиці.

Погінський паломницький центр щороку притягує до себе сотні тисяч людей, які, не зважаючи на погодні умови чи відсутність належної інфраструктури, зі щирими намірами та відкритими серцями прибувають до цього величного святого місця.

На даний момент на території паломницького центру знаходиться новозбудована дерев'яна церква (за проектом архітектора Пилипіва І. П.), церква-трапезна, монастир та господарські приміщення. Вся територія являє собою неповторний природний ансамбль та володіє значним туристично-рекреаційним потенціалом. Ділянка розташована в екологічно-чистій зоні, оточена пагорбами та густим лісом з трьох сторін. З південного та західного

боку розташований невеликий житловий масив малоповерхових будівель та сільськогосподарські угіддя. [5]

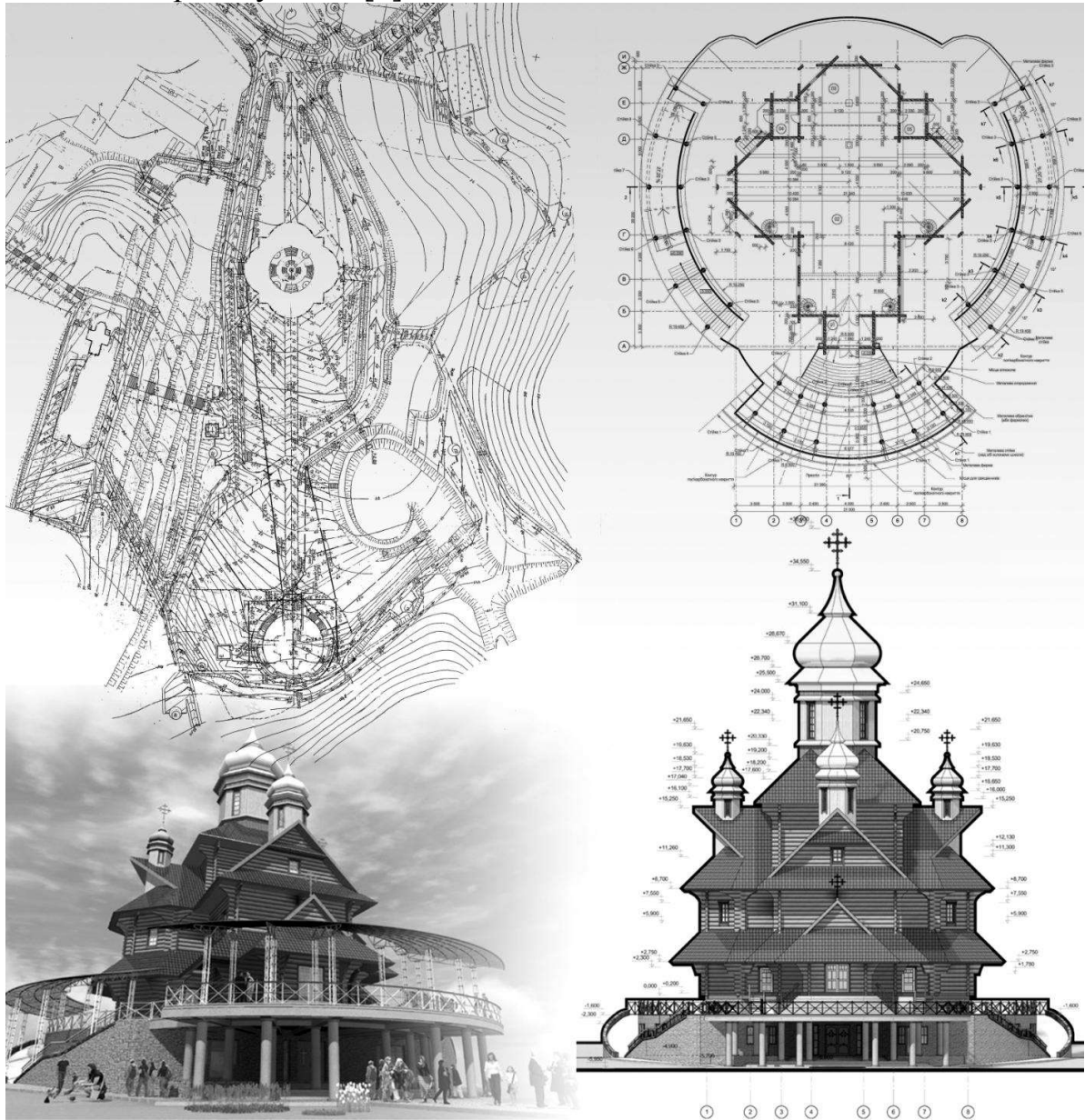

Рис. 2. Храм Успіння Матері Божої у с. Погоня. (проект арх. Пилипіва І.П.)

Завдяки старанням духовенства та прочан "Цариця Покуття" приваблює десятки тисяч прочан щороку, однак кількість відвідувачів, зокрема не лише прочан, але й туристів можливо суттєво збільшити, вживши відповідних заходів щодо вдосконалення релігійно-туристичної інфраструктури. Зокрема вагомим кроком у даному напрямку є спорудження духовно-реколекційного центру на даній території. Адже аналіз духовно-релігійної сфери нашого краю дозволяє зробити висновок, що потреба в багатофункціональному духовно-реколекційному центрі надзвичайно велика.

В даній статті пропонуються авторські пропозиції щодо проектування духовно-реколекційного центру та облагородження території.

Територія паломницького центру с. Погоня розташована в екологічно-чистій зоні, з трьох сторін оточена лісом, а з південно-західного боку розташований невеликий житловий масив малоповерхових будівель та сільськогосподарські угіддя.

Споруду духовно-реколекційного центру пропонується звести у північній стороні території, на підвищенні.

Що стосується архітектурного вирішення даної споруди, то воно є гармонійним з існуючим природним та архітектурним ансамблем, підпорядковується йому. Така гармонія досягається за рахунок використання автентичних будівельних матеріалів, засобів оздоблення фасадів, колірної гами що використана у споруді вже існуючого на території храму. Окрім того, споруда центру поєднує в собі риси сучасної архітектури і тим самим викликатиме зацікавлення в оточуючих, зокрема у молодого покоління. Існуючий природний ансамбль, великі площі зелених галявин та лісів доповнюють споруду, перетікають в неї. [5]

Для розуміння логіки формотворення споруди, слід відмітити, що вона значною мірою продиктована логікою функціонального планування. Пріоритетною тут є громадська функція споруди, її візуальна доступність та відкритість. Весь комплекс поділений на два блоки, з'єднані між собою скляним вестибюлем. У вестибюлі на першому поверсі знаходиться інформаційний пункт (рецепція) та роздягальня. [5]

У правому крилі комплексу в атріумі знаходиться капличка, яка служитиме як для проведення Богослужінь, так і для конференцій та наук на релігійну тематику. На першому поверсі правого крила знаходяться адміністративні приміщення (кімната настоятеля, бухгалтерія, каса), медпункт та класи для катехизацій та реколекцій. Ліве крило – кафе для паломників та господарські приміщення. [5]

На другому поверсі зосереджені навчально-просвітницькі та духовно-реколекційні функції закладу. Тут знаходиться експозиційний зал, церковні майстерні, бібліотека, комп'ютерний клас, зали для реколекцій, катехизацій, приміщення для групових занять, дитячі ігрові кімнати та класи для гуртків з виготовлення різного виду дитячих промислів. На третьому поверсі розташовані номери хостелу різної місткості – від 2 до 8 осіб, для комфортного відпочинку відвідувачів закладу та паломників. Кожний номер обладнаний санвузлом. Кожне крило обладнане аварійними сходами та виходом на зовні а також санвузлами. [5]

Планувальне вирішення даної споруди наділене логічними зв'язками із основними функціональними зонами, запобігає зайвим перетинам між різними напрямками руху відвідувачів, чому сприяє чітке функціональне зонування комплексу.

Вибір стилістики, матеріалів та колірної вирішення фасадів здійснений на основі створення гармонійного перегукування з існуючим природним та архітектурним оточенням, зокрема з новозбудованим храмом, що займає домінуючу позицію на території. При цьому колір дерев'яного оздоблення споруди, використання орнаментованих вітражів ніби відсилає нас до витоків традиційної дерев'яної архітектури і водночас сучасні елементи опорядження фасадів, а саме велика кількість скління та вертикальні бетонні вставки створюють своєрідний міст між традиціями та сучасністю. Колірне вирішення фасадів гармонійно розчиняється у природному оточенні завдяки використанню білих та теракотових відтінків. Додаткових фарб з оточуючого середовища - небо, зелень, вода, споруді додасть прозоре скло з легким дзеркальним ефектом.

Інтер'єр споруди пропонується виконати у сучасному стилі з використанням екологічних природних матеріалів. Цікавою родзинкою споруди є скляний атриум на три поверхи, в якому знаходиться сакральне ядро споруди - каплиця. Сакральності та величності споруді надають вертикальні кольорові вітражі. Сонячне світло, що пробивається крізь вітражі різнокольоровими променями створює неповторний, феєричний ефект усередині приміщень. Головною характерною рисою організації внутрішнього простору духовно-реколекційного центру є відкритість просторів, відсутність візуальних меж та гармонійне взаємоперетікання різних функціональних просторів.

У проекті передбачено чіткий поділ території на функціональні зони - вхідна, ландшафтно-рекреаційна паркова, сакральна, зона наметового містечка, паркінг, господарська зона.

Головна в'їзна зона розташована з південно-західного боку території. При в'їзді пропонується влаштувати підземний паркінг, а також інформаційний пункт. Сакральну зону становлять: територія монастирського комплексу, кладовища та територія церкви. На даний момент у південній стороні території дисгармонійно та розкидано на пагорбі знаходяться невеличкий монастир, трапезна, котельня та інші господарські приміщення. Пропонується натомість трапезну та монастир об'єднати у єдиний монастирський комплекс з церковними майстернями, келіями та іншими необхідними приміщеннями, а господарські та складські приміщення винести південніше з боку монастиря та відокремити їх зеленою огорожею з живоплоту. На розчищеній від складських приміщень території пропонується організувати монастирський сад більш

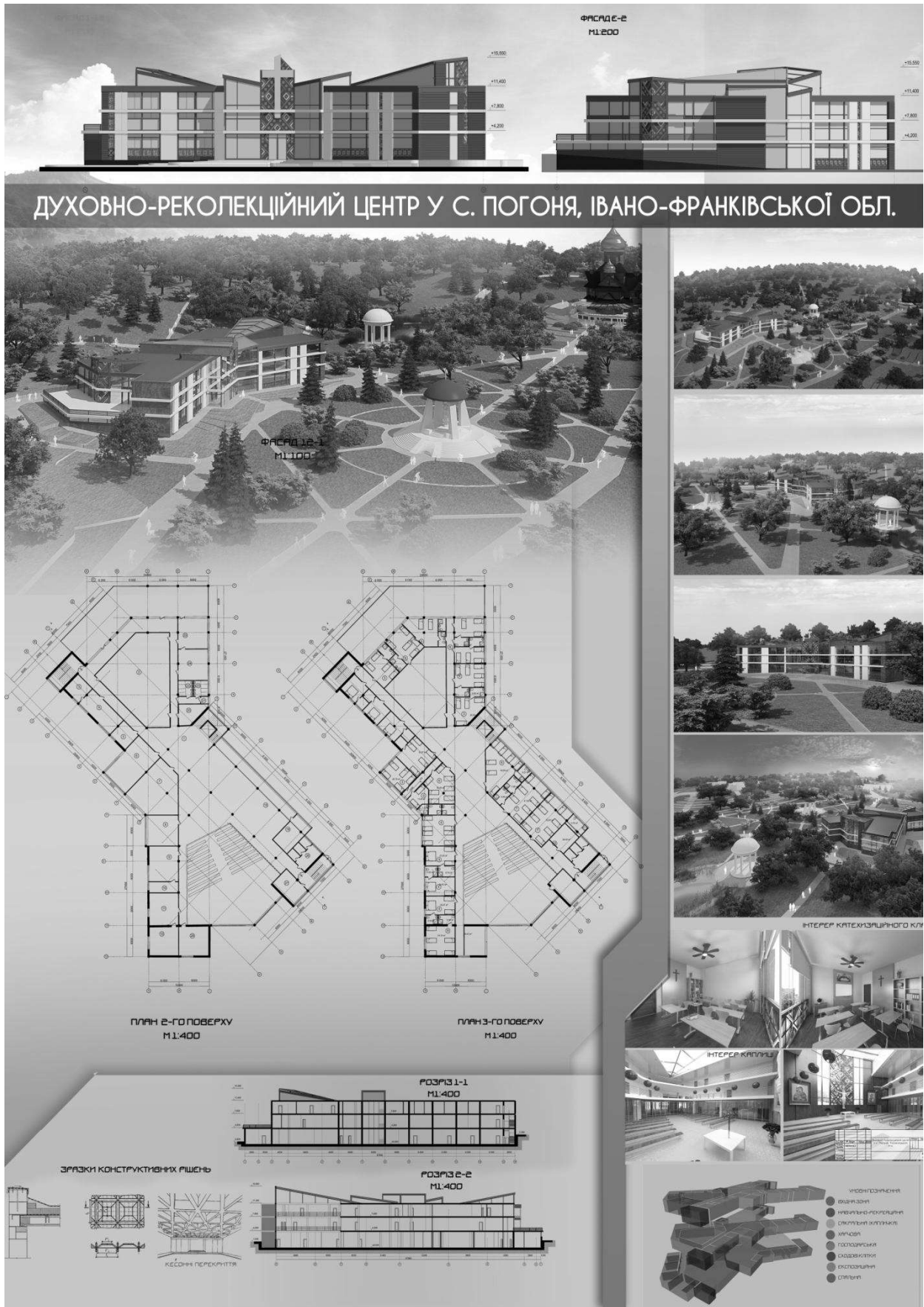

Рис. 3. Проектна пропозиція духовно-реколекційного центру у с. Погоня.
(арх. Негрич К.Т. (Голубчак К.Т.))

аскетичного характеру з відокремленими затишними зонами для молитов та реколекцій. [5]

У західній частині території пропонується організація спеціально відведеної території під наметове містечко, яке буде функціонувати під час багатотисячних прощ та молодіжних християнських таборів.

Особливої уваги заслуговує ландшафтний дизайн і благоустрій території, що покликані забезпечити комфортне перебування відвідувачів. Існуючий стан території, на жаль є досить занедбаним. На території знаходиться невелике озеро, яке потребує очищення та відновлення його глибини. Вся територія подекуди поросла чагарниками, тому слід провести оцінку зелених насаджень для того, щоб залишити на території тільки цінні зразки. [5]

Рельєф території здебільшого горбистий. Озеро може стати привабливою домінантою території, тому пропонується надати йому особливих акцентів, облагородити його, влаштувавши живописні квітники, затишні куточки, кущові композиції, лави та інші елементи благоустрою. Окрім декоративного значення, озеру планується надати сакрального характеру, зокрема для здійснення водосвячень та йорданських купань. Тому на березі озера доцільно встановити невеличку ротонду. Перепад рельєфу пропонується підкреслити зеленими терасами, які виконуватимуть роль своєрідного природного амфітеатру. Такі тераси сьогодні широко застосовуються у світовій практиці ландшафтного дизайну. [5]

Всю територію пропонується оперезати зручною системою пішохідних шляхів та облагородити партерними квітниками з пряними травами, лавами, фонтанами та затишними відпочинковими зонами, де можна усамітнитись для молитви чи роздумів.

Невід'ємною умовою є створення тихих зон для молитовного усамітнення, реколекцій та роздумів. Такі зони пропонується вирішити у вигляді альтанок ізольованих кущовими композиціями.

Підбиваючи підсумки проведеного дослідження слід наголосити на неоціненному сакрально-туристичному та духовному потенціалі паломницького центру с. Погоня, який на даний момент зазнає відродження та розквіту. Комплексна програма заходів, спрямованих на вирішення існуючих проблем, без сумніву матиме значний позитивний ефект для усієї духовної та туристичної сфери Прикарпаття.

Література

1. Боечко Ю.Ф. Чуда з Погоні. - Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2014. - 160 с.
2. Палагіцька Н. Погоню відроджуємо разом / Н. Палагіцька // Вперед. – Івано-Франківськ, 2006. – 10 лютого. – С. 4–6.

3. Свачій І. Відродження монастиря / І. Свачій // Галичина. – Івано-Франківськ, 2003. – 11 вересня. – С. 8–9.

4. Лазоришин І. У Франковому місті звучить Божа пісня / І. Лазоришин // Нова Зоря. – Івано-Франківськ, 2011. - С. 9–10.

5. Негрич К.Т. Духовно-реколекційний центр у с. Погоня Тисменицького району Івано-Франківської обл.: пояснювальна записка до дипломного проекту спеціаліста / К.Т. Негрич; ІФНТУНГ. - Івано-Франківськ, 2014. - 77 с.

Аннотация

Голубчак К. Т., Івано-Франковський національний технічний університет нафти і газу.

Архитектурный потенциал погонского паломнического центра в сакрально-туристическом пространстве Прикарпатья.

Статья анализирует перспективы и особенности функционирования паломнического центра в с. Погоня Тисменицкого района Ивано-Франковской области как мощного центра духовности Прикарпатья. На основе анализа исторических данных, а также существующего состояния территории сформированы предложения по совершенствованию его архитектурно-планировочной организации и инфраструктуры.

Ключевые слова: паломнические центры, Погоня, реколекции, религиозный туризм, духовно-реколекционный центр, архитектурная организация, духовность, сакральная архитектура

Annotation

Kateryna Holubchak, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas.

Architectural potential of pogonya pilgrim center in the sacral tourist space of Precarpathian region.

The article analyzes the prospects and peculiarities of the functioning of the pilgrimage center in Pohonia, Tysmenitsky district of the Ivano-Frankivsk region as a powerful spiritual center of the Precarpathians. On the basis of analysis of historical data, as well as the existing state of the territory, proposals are made to improve its architectural and planning organization and infrastructure.

Keywords: pilgrim centers, Pohonia, retreats, religious tourism, spiritual retreats centers, architectural organization, spirituality, sacred architecture.